UNIVERSITY OF AMSTERDAM

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Multilingual moves

Language and motility of migrant communities in Europe

Houtkamp, C.A.

Publication date
2020

Document Version
Other version

License
Other

Link to publication

Citation for published version (APA):
Houtkamp, C. A. (2020). *Multilingual moves: Language and motility of migrant communities in Europe*. [Thesis, fully internal, Universiteit van Amsterdam].

General rights
It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations
If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: https://uba.uva.nl/en/contact, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, P.O. Box 19185, 1000 GD Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

UvA-DARE is a service provided by the library of the University of Amsterdam (https://dare.uva.nl)

Download date:17 Nov 2026

Appendix I

ORIGINAL EXTRACTS FROM TEXTS IN THE POLICY DOCUMENT ANALYSIS[22]

1.1 Nota buitenlandse werknemers (1970). Kamerstuk 10504.

Waarschijnlijker is, dat bij hem deze gedachte eerst zal postvatten, nadat hij zelf aan de Nederlandse samenleving is aangepast en tot de overtuiging is gekomen dat een langer verblijf hier voor hem als hoofd van het gezin perspectieven biedt (*Nota buitenlandse werknemers* 1970: 9).

Bij de inpassing van de groep van buitenlandse werknemers in de Nederlandse samenleving is sprake van wederzijdse aanpassing. De buitenlander moet zich enigermate aan de nieuwe situatie, d.i. het Nederlands leefpatroon, weten aan te passen, de Nederlandse bevolking zal bereid dienen te zijn een voor haar vreemde groep met afwijkende gewoonten etc. te aanvaarden. Hierdoor zullen conflicten worden vermeden terwijl het persoonlijk welbevinden van de buitenlanders wordt bevorderd. (*Nota buitenlandse werknemers* 1970: 10).

Hierbij gaat het om voorlichting aan de Nederlandse bevolking omtrent de aard van de „vreemde groepen" en de implicaties die hun aanwezigheid kan hebben voor de Nederlandse samenleving, waarbij vooral ook de positieve beïnvloeding van andere culturen op onze samenleving niet uit het oog mag worden verloren, anderzijds voorlichting aan de buitenlandse werknemers over het land en de streek welke hen ontvangen en de moeilijkheden die zich bij de aanpassing kunnen voordoen. In dit verband is het van belang dat de grootste hindernis van wederzijds contact, de taalbarrière wordt doorbroken. (*Nota buitenlandse werknemers* 1970: 10).

In het aanpassingsproces is de verblijfsduur een belangrijke factor. Ten aanzien van de buitenlandse werknemers, die doorgaans slechts korte tijd in ons land zullen verblijven, zal het accent zelfs voornamelijk op het behoud van eigen identiteit worden gelegd. Heraanpassingsmoeilijkheden bij terugkeer naar eigen land zullen dan zo gering mogelijk zijn (*Nota buitenlandse werknemers* 1970: 10)

[22] The extracts are featured in the same order as in the dissertation.

Hier rijst de vraag welk soort onderwijs nodig is: - zuiver eigen nationaal onderwijs met het oog op een mogelijke terugkeer van de ouders naar hun eigen land, zodat de aansluiting op het onderwijs daar geen moeilijkheden oplevert; - zuiver Nederlands onderwijs ten einde de integratie van de kinderen in Nederland te bespoedigen en hen alle kansen op onderwijsgebied hier aanwezig te doen benutten; in dit laatste geval moet dan zeker aanvullend onderwijs worden gegeven dat ten doel heeft de kinderen de nodige kennis van hun eigen taal en cultuur bij te brengen om de kloof, die tussen ouders en kinderen bij emigratie te ontstaan, zo klein mogelijk te doen zijn. Bovendien zal in de meeste gevallen een overbrugging als overgang van nationaal naar Nederland onderwijs noodzakelijk zijn. (*Nota buitenlandse werknemers* 1970: 12).

1.2 Memorie van antwoord Nota buitenlandse werknemers (1974). Kamerstuk 10504.

Ook moet ermee rekening worden gehouden, dat degenen die het beste aanpassingsvermogen hebben, het langst zullen blijven. Dit betekent dat de groep buitenlandse werknemers door de tijd een selectieproces ondergaat. Wenst de buitenlandse werknemer na enige tijd de overkomst van zijn gezin, dan ligt hierin een aanwijzing dat de man een positieve keuze heeft gedaan voor vestiging in Nederland. (Memorie van antwoord Nota buitenlandse werknemers 1974: 4).

Het streven naar een vermindering van de toelating is gebaseerd op een veranderd inzicht in de waarde van economische groei op zich en op de problemen die daarmee samenhangen (...). Daarnaast spelen factoren als een toenemende bevolkingsdruk en de daaruit voortvloeiende aantasting van het sociale milieu een rol. (Memorie van antwoord Nota buitenlandse werknemers 1974: 6).

Ten slotte zal er zorg voor gedragen moeten worden, dat buitenlandse werknemers een eigen ontmoetingsmogelijkheid wordt geboden, waar zij enige houvast vinden in eigen waarden en gewoonten, omdat goede relaties met de omringende samenleving niet te verwachten zijn van mensen die ontworteld raken en het besef van eigen waarde dreigen te verliezen. (Memorie van antwoord Nota buitenlandse werknemers 1974: 14).

Wat betreft de mogelijke tegenspraak tussen de gewenste redelijke inpassing in de Nederlandse samenleving enerzijds en behoud van de eigen identiteit anderzijds, zijn de ondergetekenden van mening, dat deze doelstellingen elkaar zeker niet uitsluiten, zelfs elkaar eerder aanvullen. (...)

In het kader van de milieu-opbouw - het bevorderen van eigen identiteit en groepsleven - hebben de buitenlandse werknemers met hun gezinnen voldoende gelegenheid tot het samen beleven van eigen godsdienstige en culturele waarden. Ook komt dit tot uiting in het aanvullend onderwijs aan kinderen van buitenlandse werknemers. (Memorie van antwoord Nota buitenlandse werknemers 1974: 19).

De eerstgenoemden dienen zo kort mogelijk in een opvangklas te worden geplaatst, ten einde hen zo snel mogelijk met de Nederlandse taal vertrouwd te maken, waarna volledige integratie in het Nederlandse onderwijs kan plaatsvinden. Dit betekent echter niet, dat deze kinderen geen onderwijs zouden kunnen ontvangen in de taal en de cultuur van het land van herkomst indien hun ouders zulks zouden verlangen. De leerlingen, waarvan vaststaat, dat zij na enkele jaren Nederland weer zullen verlaten, zouden in ieder geval naast het Nederlandse onderwijs dit aanvullend onderwijs behoren te ontvangen. (*Memorie van antwoord Nota buitenlandse werknemers* 1974: 21).

1.3. Minderhedenbeleid (1981). Kamerstuk 16102.

Met de raad is de Regering van mening, dat Nederland een multi-etnische en multi-culturele samenleving is geworden, waarin minderheden op een gelijkwaardige plaats recht hebben. Waar het om gaat is, welke betekenis we hieraan moeten toekennen. Voor de Regering sluit dit twee soorten verhoudingen uit nl. de gedwongen assimilatie en segregatie. (*Minderhedenbeleid* 1981: 5).

Het streven de minderheden een gelijkwaardige plaats in de Nederlandse samenleving te geven veronderstelt het eerbiedigen van de eigenwaarde van deze groeperingen. Maar cultuur of identiteit zijn geen statische zaken. De immigranten zullen op een andere manier in Nederland zich zelf zijn dan het geval was in het land van herkomst.

(...)Wat geldt voor minderheden geldt ook voor alle geledingen van de meerderheid. Door de komst van de etnische minderheden is de samenleving veranderd. Van de hier geboren en getogen Nederlanders vraagt dit eveneens om aanpassing aan een nieuwe situatie.

(...)Tegenover de eerdere afwijzing van een geïsoleerde positie van minderheden (segregatie) stelt de Regering de mogelijkheid van een volwaardige deelname aan onze samenleving. Er moet een open communicatie mogelijk zijn tussen autochtonen en allochtonen om zo van elkaars opvattingen kennis te kunnen nemen en zich aan elkaar aan te passen.

Deze drie punten laten zich het best samenvatten in de formule: «wederzijdse aanpassing in een multiculturele samenleving met gelijke kansen voor autochtonen en allochtonen». (*Minderhedenbeleid* 1981: 6).

1.4. Minderhedennota (1983). Kamerstuk 16102.

Het minderheden beleid is erop gericht voor minderheidsgroepen die voorwaarden te scheppen, die noodzakelijk zijn om te kunnen emanciperen in en te kunnen deelnemen aan de samenleving. Bevorderd moet worden dat wederzijdse aanpassingen en aanvaarding van alle bevolkingsroepen plaats kan hebben. (*Minderhedennota* 1983: 10).

Dit betekent enerzijds dat de Nederlandse samenleving ruimte moet bieden aan minderheden om zich te ontplooien. Anderzijds betekent dit dat van minderheden mag worden verwacht dat zij zich instellen op het deelnemen aan de Nederlandse samenleving en dat zij zich inspannen om zich de sociale vaardigheden eigen te maken- inclusief een voldoende beheersing van de Nederlandse taal- die daarvoor noodzakelijk zijn. (*Minderhedennota* 1983: 11).

Zo zal de gebrekkige beheersing van de Nederlandse taal voor veel leden van etnische groepen een evenredige deelname aan tal van voorzieningen in de weg staan. (*Minderhedennota* 1983: 18).

1. Het onderwijs dient leden van minderheidsgroepen voor te bereiden op en in staat te stellen tot volwaardig sociaal-economisch, maatschappelijk en democratisch functioneren en participeren in de Nederlandse samenleving, met de mogelijkheid dat te doen vanuit de eigen culturele achtergrond;
2. Het onderwijs dient, onder meer via intercultureel onderwijs, de acculturatie van minderheden en overige leden van de Nederlandse samenleving te bevorderen. (*Minderhedennota* 1983: 19-20).

De visie op dit (ETC)-onderwijs is de laatste jaren aan verandering onderhevig. In eerste instantie was dit onderwijs bedoeld voor kinderen van buitenlandse werknemers waarvan men aannam dat zij op een zeker moment zouden remigreren. Na het uitbrengen van het advies van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid [the WRR, my addition CH] in 1979, waarin werd gesteld dat het beleid ten aanzien van de minderheden zou moeten uitgaan van een permanent verblijf van deze groepen in Nederland, is ook de visie op ETC-onderwijs veranderd. (*Minderhedennota* 1983: 28).

1. het kan een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van het zelfconcept en het zelfbewustzijn van de leerling.
2. het verschaft een betere kennis van en toegang tot de cultuur van hun land van herkomst, waardoor contacten met familieleden, vrienden en kennis uit en in het moederland kunnen blijven gehandhaafd.
3. het maakt bij remigratie inpassing in het schoolsysteem dáár gemakkelijker. (*Minderhedennota* 1983: 28).

1.5. Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) (1989). ***Allochtonenbeleid.***

In dit rapport verstaat de raad onder ‘allochtoon’: van niet-Nederlandse herkomst.

‘Allochtonen’ zijn dus vreemdelingen in juridische zin, ex-vreemdelingen die tot Nederlander zijn genaturaliseerd, Nederlanders afkomstig uit de (voormalige) overzeese gebiedsdelen, alsmede hun nakomelingen tot in de derde generatie voor zover die zich

als allochtoon wensen te zien. Een ‘minderheid’ is een allochtone groepering in een achterstandspositie. (WRR 1989: 15).

De term ‘integratie’ wordt hierna gebruikt in de zin van gelijkwaardige deelname in de belangrijkste maatschappelijke sectoren en instituties. (WRR 1989: 15).

In het onderwijs moeten volgens de raad betere voorzieningen worden gecreëerd voor de opvang van niet-Nederlandstalige leerlingen. De raad pleit voor (...) voor invoering van taalklassen voor allochtone kleuters die aan het begin van het basisonderwijs het Nederlands onvoldoende beheersen. Ook in de voorschoolse periode dienen betere opvangvoorzieningen voor allochtone kinderen te komen. (WRR 1989: 12).

Ook voor de volwasseneneducatie dienen veel betere voorzieningen te komen.
(...) De raad is voorstander van invoering van een leerrecht voor volwassen leden van minderheden. Zij zouden ten minste een basiscursus Nederlands en een cursus oriëntatie op de Nederlandse samenleving moeten kunnen volgen. (WRR 1989: 12).

Voor het welslagen van deze aanpak dienen op uitgebreide schaal nieuwe
methoden te worden ingezet voor het onderwijs in het Nederlands als tweede
taal. (...) De vraag of de moedertaal bij dit taalonderwijs een rol dient te spelen, en zo ja welke, kan dan ook aan de orde komen. (WRR 1989: 40).

In Nederland is hiermee op beperkte schaal geëxperimenteerd, met name onder Turken en Marokkanen. Uit onderzoek blijkt dat deze experimenten vooral in het niet-cognitieve ontwikkelingsdomein leiden tot betere resultaten dan eentalig onderwijs. In het cognitieve domein bleek niet of nauwelijks sprake van zo’n verschil. De sterkere nadruk op de eigen taal bleek niet ten koste te gaan van de kennis van het Nederlands. (WRR 1989: 149).

In paragraaf 1.4.2.2 adviseerde de raad het onderwijs in eigen taal en cultuur voor zover dit thans op de basisscholen wordt gegeven te handhaven, doch het voortaan buiten het reguliere curriculum aan te bieden. Hiermee zou het nemen van initiatieven inzake deze onderwijsvorm duidelijker dan thans bij de allochtone groepen zelf komen liggen. (...) Allochtone groepen aan wie het basisonderwijs op dit punt geen faciliteiten biedt, kunnen desgevraagd in beginsel in aanmerking komen voor een tegemoetkoming in de kosten van het onderwijs in eigen taal en cultuur, voor zover dit het Nederlands onderwijs niet in de weg staat. (WRR 1989: 51).

Het onderwijs in eigen taal en cultuur zal echter niet ten koste mogen gaan van de verwerving van kennis, inzicht en vaardigheden die van belang zijn voor het later functioneren in de Nederlandse samenleving. (WRR 1989: 161).

1.6. Ministerie van Binnenlandse Zaken (1990), *Voorlopige reactie op het WRR rapport 'Allochtonenbeleid'*.

Zo zal naar het oordeel van het kabinet de komende jaren alle bestuurlijke aandacht uit moeten gaan naar die routes die werkelijk toegang verschaffen tot de samenleving. Integratie van allochtonen is dan zo te verstaan dat het er op aan komt mensen zo toe te rusten dat zij zelfstandig hun maatschappelijke positie kunnen bepalen. (Ministerie van Binnenlandse Zaken 1990: 1).

Integratie staat niet tegenover identiteit; het voegt er een dimensie aan toe. Alleen wie voldoende Nederlands spreekt, wie een voldoende beroepsgerichte scholing heeft gekregen, wie heeft geleerd zich staande te houden in een vrij harde en competitieve samenleving kan met behoud van eigen identiteit werkelijk voluit participeren. (Ministerie van Binnenlandse Zaken 1990: 2).

1.7. Contouren Nota integratiebeleid (1994). Kamerstuk 23684.

Als leidend beginsel voor een nieuwe visie op de aanwezigheid van personen uit diverse culturen in Nederland - of zij nu nieuwkomer zijn of al langer in Nederland verblijven - hanteert het kabinet het begrip burgerschap. De notie van burgerschap is vanzelfsprekend en vindt haar fundament in de gelijkwaardigheid van elke ingezetene. (...) Burgerschap impliceert voor alle bij het integratieproces betrokkenen een keuze voor een blijvende deelname aan de Nederlandse samenleving met alle daaraan verbonden rechten en plichten. Burgerschap impliceert daarnaast ook het dragen van verantwoordelijkheid van burgers voor elkaar en de bereidheid daaraan daadwerkelijk vorm te geven. (...) Meer dan vroeger het geval was is de wil en inzet van personen uit etnische groepen zich een gelijkwaardige plaats in de Nederlandse samenleving te verwerven van doorslaggevend belang. (Contouren Nota 1994: 5).

Het kabinet kiest voor burgerschap en legt het accent op de integratie van leden van minderheidsgroepen in de samenleving. Daarom wordt niet meer gesproken van «minderhedenbeleid», maar van «integratiebeleid» van minderheidsgroepen. (...) De term integratiebeleid brengt beter tot uitdrukking dat de sociale integratie van minderheidsgroepen en van de daartoe behorende personen een wederkerig proces van acceptatie is. Daarbij moeten zowel door de integrerenden als door de samenleving waarin zij zich vestigen, inspanningen geleverd worden. (Contouren Nota 1994: 6).

1.8. Memorie van toelichting wet inburgering nieuwkomers (1997). Kamerstuk 25114.

Het gegeven van een permanente immigratie op een relatief hoog niveau heeft consequenties voor het integratiebeleid. Het is voor de samenleving en de betrokken nieuwkomers van het grootste belang dat zij zich zo snel mogelijk zelfstandig in die samenleving kunnen redden (...) Inburgering moet in dit verband worden gezien als een eerste stap in het integratieproces: door inburgering worden nieuwkomers in de

gelegenheid gesteld aansluiting te vinden op educatie en arbeidsmarkt. Bij inburgering gaat het om het leren van de Nederlandse taal en het verwerven van een eerste inzicht in de maatschappelijke en staatkundige verhoudingen in onze samenleving en het verwerven van een eerste inzicht in de Nederlandse arbeidsmarkt. (Memorie van Toelichting 1997: 1).

1.9. Regeerakkoord Balkenende I (2002). Kamerstuk 28375.

Om integratie een kans van slagen te geven dient de toelating van vreemdelingen die bijdragen aan de integratieproblematiek zo veel mogelijk te worden beperkt. (...) de integratie van kinderen die op latere leeftijd naar Nederland komen verloopt vaak moeizaam. (...) Om rekening te houden met de afnemende kansen op succesvolle integratie wordt de maximumleeftijd voor gezinshereniging, in lijn met het beleid in omliggende landen, aan voorwaarden gekoppeld en verlaagd. (Regeerakkoord Balkenende I 2002: 16).

1.10. Turkenburg, M. (2001). *Onderwijs in allochtone levende talen: Een verkenning in zeven gemeenten.*

Volgens Broeder en Extra (1999) is het opmerkelijk dat evaluatie-onderzoek doorgaans niet was gericht op de vorderingen in de eigen taal, maar zich beperkt heeft tot de effecten van de eigen taal op de Nederlandse taal en op schoolsucces (Broeder en Extra 1999: 5 in Turkenburg 2001: 5).

De indruk die ontstaat uit de gesprekken is dat de gemeenten en ook de schoolbesturen over het algemeen maar weinig affiniteit hebben met het eigentaalonderwijs als cultuureducatie. (Turkenburg 2001: 108).

1.11. Mauco, G. (1932). Les étrangers en France: Etude géographique sur leur rôle dans l'activité économique.

La France es devenue depuis quelques années un des premiers pays d'immigration et le problème de la main-d'œuvre étrangère y apparaît comme un des plus importants de l'heure actuelle. Problème relativement nouveau, au moins par son ampleur, qui a entraîné vers la France une population de près de trois millions d'étrangers. Problème difficile, qui pose une multitude de questions : recrutement, sélection, contrôles sanitaire et professionnel, concurrence, adaptation, assimilation, transfert des épargnes, dangers des minorités, sans oublier toutes les questions d'ordre social, scolaire religieux et moral que soulèvent toujours les grands déplacements de masses humains et qui ne se posaient pas quand les étrangers pénétraient lentement, par une sorte d'osmose permettant une rapide fusion. (Mauco 1932 : I).

Pour qu'une assimilation soit possible, il faut avant tout que l'immigré soit adapté, accoutumé au pays. Il faut qu'il y trouve un bien-être matériel et moral suffisant pour se plaire dans son niveau milieu et être incité à y rester. (Mauco 1932 : 523).

L'un des facteurs les plus importants de l'assimilation est, si l'on peut s'exprimer ainsi, le degré de parenté entre l'immigré et la population indigène. Plus il s'en rapproche au point de vue ethnique et linguistique, plus l'étranger « s'intégrera » facilement dans son nouveau milieu (...) Une grande partie de l'immigration est, d'ailleurs, une immigration frontière , immigration d'osmose, à tous égards la meilleure et la plus saine. Les seuls éléments important dont l'assimilation se trouve gênée, par des différences trop accentuées sont les éléments Slaves : Russes, Polonais, etc. Mais il convient de remarquer que ces différences ne sont pas irréductibles et que la fusion reste possible avec la population française (...) De sorte qu'en dernière analyse, il n'y a guère que les éléments africains ou asiatiques, heureusement pas nombreux, que des différences ethniques et de civilisation rendent presque inassimilables. (Mauco 1932 : 523).

La langue joue un rôle extrêmement important dans l'assimilation. Elle est le véhicule de la pensée et par conséquent de toute influence profonde. Suivant que la langue de l'immigré présentera ou non des analogies avec la nôtre, celui-ci se trouvera plus ou moins isolé, plus ou moins soumis à l'influence de la vie et de la culture françaises. De là, en grande partie, l'adaptation aisée et l'assimilation rapide des éléments venu s des pays voisins : Belges, Italiens, Espagnols, et celles si difficiles et si lentes des Polonais, Tchécoslovaques, Russes, etc… L'importance de la langue est d'autant plus grande, que l'immigré la conserve très longtemps et que, sauf le cas où il est noyé dans la masse française un étranger adulte ne parvient que très difficilement à utiliser la langue française. Pour certains immigrés slaves, asiatiques, l'impossibilité d'acquérir suffisamment notre langue constitue même un obstacle insurmontable à l'assimilation. L'enfant lui-même, malgré l'école et sa nature malléable subit l'influence anti-assimilatrice de sa langue nationale. Ceci est surtout vrai pour les colonies ou groupements autonomes de population étrangère où il y a une sorte de veto des adultes qui empêche l'enfant de subir complètement l'influence de la langue française et de perdre sa langue maternelle. Il la retrouve dès qu'il rentre à la maison ou qu'il parle à des compatriotes et, s'il a des habitudes de piété, c'est elle qu'il utilise toujours pour prier ou chanter et cela quelle que soit sa connaissance du français, car la langue de l'enfance reste la langue de l'âme. (Mauco 1932: 518).

L'Ecole est le facteur d'assimilation le plus important dont dispose le pays. On peut dire que c'est par elle que s'effectue la véritable assimilation : celle de la 2e génération (...) Seuls, les Polonais ont obtenu des employeurs la construction d'écoles privées avec moniteurs polonais enseignant pendant la moitié de l'horaire la langue, l'histoire et la géographie polonaises (...) Mais la Pologne est le seul pays qui ait obtenu ces concessions dangereuses de la part des employeurs, concessions que s'expliquent toutefois par le caractère massif de l'immigration polonaise, la concentration des immigrés et leur attachement à la langue nationale sans analogie avec la nôtre. (Mauco 1932 : 537-538).

1.12. Assemblée Nationale 2e séance du 4 novembre (1974).

Se préoccuper de leur avenir, enfin, ce n'est pas seulement déclarer qu'ils sont libres de choisir entre une assimilation durable et un retour au pays d'origine; c'est aussi, et surtout, leur donner effectivement les moyens d'une assimilation en veillant à préserver, dans la mesure du possible, leurs liens avec leur culture et leur pays d'origine. (...)

Achevant ce panorama de l'évolution du travailleur étranger vivant en France, nous en arrivons à cet instant de son destin où il doit pouvoir choisir librement entre une assimilation plus durable et un retour au pays d'origine. Quelle politique pratique? La solution la plus raisonnable parait finalement de maintenir, dans certaines limites, une politique d'assimilation débouchant normalement sur une pratique plus libérale des naturalisations, tout en jetant les bases d'une politique que je qualifierai de bascule, fondée sur le retour d'une partie des travailleurs étrangers dans leur pays d'origine, dès le moment où ils le souhaitent. (...) Deux séries de mesures devront être prises. D'une part, nous voulons permettre à ceux qui désirent réserver à leur séjour en France un caractère temporaire, de sauvegarder leurs liens avec leur culture d'origine en facilitant le plus possible le maintien des traditions religieuses, des liens culturels, voire l'expression dans la langue maternelle. Cela parait équitable. (...) Enfin, le devoir de la France est d'assurer à tous les travailleurs étrangers qui contribuent à notre prospérité des droits aussi proches que possible de ceux des Français dans le domaine social.

1.13. Haut conseil à l'intégration (2011a). Les défis de l'intégration à l'école et Recommandations du Haut Conseil à l'intégration au Premier ministre relatives à l'expression religieuse dans les espaces publics de la République.

Recommandation: Depuis son premier rapport de 1991, le HCI a toujours préconisé la suppression des enseignements des langues et cultures d'origines tant ils lui paraissent contraires à l'objectif d'intégration. Il renouvelle ici cette recommandation qu'il considère comme l'expression d'une volonté forte d'intégrer les populations immigrées à la société française et de développer l'enseignement de ces langues inscrites dans le cursus commun d'enseignement des langues vivantes, singulièrement en langue vivante 2 et langue vivante 3. (HCI 2011a: 29).

Les contenus et objets d'enseignement sont trop rarement expertisés et validés (HCI 2011a: 27).

Le maintien des ELCO, notamment en enseignement différé, ne stigmatise-t-il pas des cultures alors que d'autres concentrent l'intérêt et ont pris une place de choix dans l'enseignement des langues vivantes ces dernières années comme le chinois et le japonais? (HCI 2011a: 28).

1.14. Haut conseil à l'intégration (2013). Etude relative à l'avenir de l'enseignement des langues et cultures d'origine (ELCO).

Au terme de cette étude, nous ne saurions trop insister sur le fait que la réussite des enfants de l'immigration passe principalement par la maîtrise de la langue française.

S'agissant du dispositif ELCO, le supprimer ou le laisser s'éteindre n'aurait pas pour objectif de renoncer à l'enseignement des langues étrangères portées par les familles immigrées et leurs enfants. Cependant, cela supposerait de reconnaître d'autres langues de l'immigration actuelle comme le chinois, certaines langues africaines (bambara, soninké), le russe voire le tamoul. Compte tenu de leur multiplicité, leur enseignement ne pourrait être envisagé que par rapport à des demandes locales.

A cet effet, la mise en place de la réforme des rythmes scolaires avec la création d'activités péri-scolaires optionnelles pourrait être une opportunité à saisir pour expérimenter une initiation à ces langues à l'école élémentaire, sans les réserver d'ailleurs aux seuls enfants issus de l'immigration. Le recours à des associations et à des assistants disposant d'un diplôme linguistique permettrait d'offrir un enseignement adapté soumis au contrôle de l'Éducation nationale et indépendant des pays d'origine.

En outre, des initiatives privées fleurissent. Si l'implication des associations peut être encouragée, il nous semble néanmoins utile d'exercer une certaine vigilance. En effet, il nous a été déjà signalé que, sous couvert d'aide aux devoirs ou d'apprentissage linguistique, certaines associations se livraient à un prosélytisme peu favorable à l'intégration.

Dans tous les cas de figure, ces enseignements devraient être encadrés par des conventions assurant la qualité des contenus et des méthodes pédagogiques dans le respect des valeurs de la République. (HCI 2013).

Très majoritairement dispensés en différé, ces enseignements qui relèvent pourtant de l'autorité académique, sont peu contrôlés sauf quand des dérives sont signalées. Ici ou là, l'autorité académique a dû intervenir pour réfuter une enseignante portant un signe religieux ostensible en contradiction avec les lois relatives à la laïcité dans la sphère scolaire. (HCI 2013)

La Turquie, en l'occurrence, est aujourd'hui agitée par un mouvement de rejet du kémalisme, de la laïcité et de l'Europe. Connu pour son entrisme à l'étranger, le gouvernement turc est particulièrement actif en France, notamment à travers les ELCO. De fait, lorsqu'un ELCO n'est pas reconduit, en cycle primaire par exemple, les élèves sont facilement pris en charge par des associations ou des écoles coraniques. Le secteur d'enseignement et culturel privé turc connaît une forte expansion sur le territoire français, soutenue par d'importants moyens financiers. (HCI 2013).

1.15. Eduscol.fr (2019)

Ils sont mis en œuvre sur la base d'accords bilatéraux prenant appui sur une directive européenne du 25 juillet 1977 visant à la scolarisation des enfants des travailleurs migrants.

- Les objectifs poursuivis étaient complémentaires :
- structurer la langue parlée dans le milieu familial,
- favoriser l'épanouissement personnel des jeunes issus d'autres cultures,
- valoriser la diversification des langues à l'école.

Aujourd'hui, ils concernent aussi des enfants qui ne sont pas locuteurs natifs de la langue concernée et s'intègrent progressivement dans l'offre d'enseignement linguistique.

Les enseignements de langue et de culture d'origine concernent principalement le premier degré. Ils sont organisés, dans la mesure du possible, dans les écoles, les établissements où une demande des familles existe. Ils sont ouverts à tout enfant dont la famille souhaite l'inscription, dans la limite des places disponibles.

1.16. LOI n° 2005-32 (2005). LOI n° 2005-32 du 18 janvier 2005 de programmation pour la cohésion sociale (1).

Art. L. 117-1. - Il est proposé, dans une langue qu'il comprend, à tout étranger admis pour la première fois au séjour en France en vue d'une installation durable de conclure, individuellement, avec l'Etat un contrat d'accueil et d'intégration. Ce contrat a pour objet de préciser les conditions dans lesquelles l'étranger signataire bénéficie d'actions, tenant compte de sa situation et de son parcours personnel et destinées à favoriser son intégration dans le respect des lois et des valeurs fondamentales de la République française. Ces actions comprennent notamment, lorsque le besoin en est établi, une formation linguistique (...).

1.17. Contrat d'intégration républicaine (2016).

La langue française est un des fondements de l'unité nationale. La connaissance du français est donc indispensable à votre intégration et favorisera le contact avec l'ensemble de la population. (...) L'inscription à cette formation gratuite est faite par l'Offi ce Français de l'Immigration et de l'Intégration. (...)

Article 1 : Engagements de l'État

L 'Etat assure l'ensemble des prestations suivantes: (...)

Si nécessaire, une formation linguistique dont la durée est fixée en fonction des besoins et capacités d'apprentissage de la personne. Cette formation est destinée à permettre d'atteindre un niveau de langue correspondant à celui exigé pour le diplôme initial de langue française (DILF).